

Ár 2011, föstudaginn 10. maí er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Áslaug Árnadóttir, formaður, Geir Arnar Marelsson, Jóhann Tómas Sigurðsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir og Oddur Ólason.

Fyrir er tekið **mál nr. 9/2011**:

M
gegn
Fjármálafyrirtækinu F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 1. mars 2011, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri sama dag. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 1. mars, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust þann 29. mars 2011. Var bréfið sent sóknaraðila með bréfi nefndarinnar, dagsettu 1. apríl 2011, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Var sóknaraðila sent ítrekunarbréf í tölvupósti þann 5. maí 2011. Athugasemdir bárust frá sóknaraðila samdægurs.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 20. og 27. maí og 10. júní 2011.

II.

Málsatvik.

Þann 1. febrúar 2008 gaf sóknaraðili út skuldabréf til gamla F. Lánstíminn var þrjú ár og skyldi það greitt að fullu með 36 jöfnum afborgunum á eins mánaða fresti. Fyrsti gjalddagi afborgana og vaxta var 15. mars 2008. Vextir voru breytilegir jafnháir LIBOR vöxtum í samræmi við lengd vaxtatímabils hverju sinni, auk 4,0% vaxtaálags.

Að sögn sóknaraðila var lánið notað til að kaupa hlutabréf í Byr. Hafi sóknaraðili og maki hans ákveðið að leita til varnaraðila, sem var viðskiptabanki þeirra, til að taka lánið. Í samráði við varnaraðila hafi þau tekið svokallað skuldabréf í erlendri mynt.

Í skuldabréfinu kemur fram að sóknaraðili: „viðurkenni að skulda gamla F kr. 1.400.000 eða jafnvirði þeirrar fjárhæðar í eftirtaldri mynt og hlutföllum: JPY 100%“. Miðað var við sölugengi í JPY í gamla F á gjalddaga.

Varnaraðili skrifaði einnig undir yfirlýsingu í fylgiskjali með láni í erlendri mynt þar sem kemur fram að undirritaður útgefandi geri sér grein fyrir því að lántaka með þessum hætti sé áhættusamari en lántaka í íslenskum krónum, eins og bankinn hafi kynnt honum sérstaklega. Um sé að ræða gengisáhættu, sem lýsi sér m.a. í því, að samkvæmt tölfræðilegu mati sem byggir á sögulegum sveiflum á áhættu lána sem skiptist með ofangreindum hætti, geti höfuðstóll láns sem tekið er í framangreindri myntkörfu hækkað umtalsvert á lánstímanum. Jafnframt sé um að ræða vaxtaáhættu

sem felist m.a. í því, að lánið sé með breytilegum vaxtagrunni, LIBOR vöxtum, með föstu álagi. Vextir fyrir hverja mynt geti breyst með vaxtaákvörðunum í heimaríkjum hverrar myntar auk þess sem sveiflur á alþjóðlegum gjaldeyrismörkuðum geti haft áhrif til hækkunar.

Varnaraðili krafði sóknaraðila upphaflega um veð í fasteign hans vegna lántökunnar en ekkert varð úr því að veðið væri veitt þar sem það þótti óþarfi í ljós þess að sóknaraðili væri samkvæmt varnaraðila traustur viðskiptavinur með góðar tekjur.

Gengisþróun varð sóknaraðila mjög óhagstæð og hefur skilmálum skuldabréfsins þrisvar sinnum verið breytt, þ.e. með skilmálabreytingum dagsettum 1. júlí 2009, 21. desember 2009 og 18. október 2010.

Með ákvörðun Fjármálaeftirlitsins frá X var öllum eignum gamla F ráðstafað til F. Í 1. tölulið ákvörðunarinnar kemur fram að F taki við öllum eignum gamla F hverju nafni sem þær nefnast, svo sem fasteignum, lausafé, reiðufé, eignarhlutum í öðrum félögum og kröfuréttindum. Hefur varnaraðili því tekið við réttindum samkvæmt hinu umdeilda skuldabréfi af gamla F.

Sóknaraðili sendi bréf, þann 9. febrúar 2011, til A, útibússtjóra varnaraðila á Y og óskaði eftir endurútreikningi á erlenda láninu (skuldabréfi í erlendri mynt), dags. 1. febrúar 2008. Erindinu var hafnað af hálfu varnaraðila þann 23. febrúar 2011, en sóknaraðila í stað þess boðið það greiðsluúrræði að fá lækkun höfuðstóls lánsins um 25%.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 1. mars 2011.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að „lánið verði uppreiknað sem ólöglegt erlent lán og dreginn verði frá kostnaður lántakenda vegna breytinga (frystingar) sem gerðar hafa verið á láninu vegna þeirrar óvissu sem ríkt hefur um lögmæti lánsins.“

Virðist mega lesa út úr kröfum sóknaraðila að farið sé fram á að úrskurðað verði um að lán hans sé ólöglegt, gengistryggt, erlent lán. Kveðst sóknaraðili ekki hafa haft neinar forsendur til að átta sig á mögulegu lögmæti þeirra gerninga sem um er að ræða. Þá bendir hann á að gengisþróun hafi orðið óhagstæð, og að á örskömmum tíma hafi margföldunarstuðull lána hans breyst úr u.þ.b. 0,6 í 1,4.

Sóknaraðili vísar kröfum sínum til stuðnings meðal annars til útreiknings sem umboðsmaður skuldara gerði fyrir sóknaraðila.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess að öllum kröfum sóknaraðila verði hafnað.

Varnaraðili bendir á að sóknaraðili hafi skrifað undir yfirlýsingu (fylgiskjal með erlendu láni), dags. 1. febrúar 2008, þar sem sóknaraðili staðfesti að hann sé að taka lán í erlendri mynt og geri sér grein fyrir því að slík lántaka sé áhættusamari en lántaka í íslenskum krónum. Sóknaraðili staðfesti með undirritun sinni á yfirlýsinguna að varnaraðili hafi kynnt honum þá gjaldeyrisáhættu sem sé samfara því að taka erlent lán.

Varnaraðili telur að lánið sé skuldbinding í erlendri mynt og falli þess vegna utan gildissviðs VI. kafla vaxtalaga nr. 38/2001, sbr. 1. mgr. 13. gr. þeirra laga. Bendir

varnaraðili á að túlka verði samning aðila í hvert og eitt skipti og að við þá túlkun verði að horfa til grundvallarreglu samningaréttar um sammingsfrelsi aðila, en af henni leiði að allar takmarkanir verði að túlka þröngt.

Telur varnaraðili að um lán í erlendri mynt sé að ræða. Bendir hann meðal annars á í því sambandi að í upphafi skuldabréfsins komi skýrt fram að um skuldabréf í erlendri mynt sé að ræða. Varnaraðili telur einnig að með því að gangast undir skuldbindingu um lántöku í erlendum gjaldmiðli en ekki íslenskum, eins og fram komi í upphafi skuldabréfsins, með vísan til hlutfalls mynta lánsins, samþykki sóknaraðili lántökuna í erlendum gjaldmiðli.

Varnaraðili bendir einnig á að orðalagið „jafnvirði láns í íslenskum krónum“ endurspegli að skuldbindingin sé ekki í íslenskum krónum heldur erlendri mynt, því að öðrum kosti myndi þýðingarlaust að nota orðið *jafnvirði*. Með því að nota orðalagið jafnvirði láns sé tryggt að lántaki fái þá fjárhæð í íslenskum krónum sem hann ætlar að nýta. Bendir varnaraðili á að upphæð hinna erlendu mynta sé ekki sett fram í fjárhæð heldur hlutfalli og að þetta sé vegna þess að umtalsverðar breytingar geti orðið á kaup- og sölugengi innan sama dags. Útborgun láns geti dregist í allt að tvo daga og á þeim tíma geti gengi breyst.

Þá liggja einnig fyrir kaupnóta þar sem sóknaraðili óskaði þess að hinar erlendu myntir væru seldar í skiptum fyrir íslenskar krónur. Vísar varnaraðili að auki til þess að sóknaraðili hafi lofað að greiða vexti sem skyldu vera breytilegir jafnháir LIBOR vöxtum í samræmi við lengd vaxtatímabils hverju sinni, auk 4% vaxtaálags. Skuldbinding sóknaraðila fólst því ekki í greiðslu vaxta á íslenskar krónur, því þá hefði skuldbindingin að grunni til byggst á REIBOR vöxtum. Einnig bendir varnaraðili á að gert hafi verið ráð fyrir endurgreiðslu lánsins í hinni erlendu mynt þótt lántaka hafi verið heimilt að endurgreiða það í íslenskum krónum.

Varnaraðili bendir einnig á að það skilyrði sé sett fyrir endurútreikningi húsnæðislána skv. X. kafla bráðabirgðaákvæða vaxtalaga nr. 38/2001 að um húsnæðislán til neytenda sé að ræða. Varnaraðili mótmælir að því skilyrði sé fullnægt í máli þessu.

VI.

Niðurstaða.

Í málinu er deilt um hvort um skuldabréf sem sóknaraðili gaf út hjá varnaraðila sé skuldbinding í erlendri mynt eða íslenskum krónum, bundin við gengi erlendra gjaldmiðla. Sóknaraðili byggir á því að hann hafi engar forsendur haft til þess að átta sig á lögmæti þessara gerninga og að gengisþróun gæti orðið svo óhagstæð sem raun bar vitni, þannig að margföldunarstuðull lánsins færi úr u.þ.b. 0,6 í 1,4.

Í dómum Hæstaréttar frá 16. júní 2010, í málum nr. 92/2010 og 153/2010, komst Hæstiréttur að þeirri niðurstöðu að lög nr. 38/2010 um vexti og verðtryggingu heimili ekki að lán í íslenskum krónum séu verðtryggð með því að binda þau við gengi erlendra gjaldmiðla, og séu reglur 13. og 14. gr. laganna ófrávíkjanlegar, sbr. 2. gr. þeirra, og verði ekki samið um grundvöll verðtryggingar sem ekki sé stöð fyrir í lögnum. Í dómi Hæstaréttar frá 14. febrúar 2011, mál nr. 604/2010, komst Hæstiréttur einnig að þeirri niðurstöðu að óheimilt væri að verðtryggja lán með því að binda þau við gengi erlendra gjaldmiðla, en í dómnum kemur fram að þegar metið sé hvort að um ólögmæta gengistryggingu sé að ræða skipti mestu að lánsfjárhæð samninga þeirra sem deilt var um í málinu hafi verið ákveðin í íslenskum krónum og hana hafi borið að endurgreiða í sama gjaldmiðli. Þá hafi lánin verið bundin við sölugengi Seðlabanka Íslands á tilteknum erlendum gjaldmiðlum, sem einnig bendi

ótvírætt til að þau séu í íslenskum krónum, enda engin þörf á að kveða á um gengistryggingu ef lán væri í raun í erlendri mynt. Komst Hæstiréttur að því að slík verðtrygging skuldbindinga í íslenskum krónum væri ólögmæt samkvæmt 13. og 14. gr., sbr. 2. gr. laga nr. 38/2001. Þá taldi rétturinn að það skipti hvorki máli þótt staðhæfing um erlent lán komi fram í fyrirsögn lánsamninga né yfirlýsing um að skulda í erlendum gjaldmiðlum „jafnvirði“ tiltekinnar fjárhæðar í íslenskum krónum.

Skilmálar láns þess sem deilt er um í máli þessu voru þannig að lánsfjárhæðin var ákveðin í íslenskum krónum, þ.e. 1.400.000 kr. eða að jafnvirði þeirrar fjárhæðar í JPY 100%, miðað við sölugengi á JPY í gamla F á gjalddaga. Þá er ljóst að lántaka var heimilt að endurgreiða lánið í íslenskum krónum

Með vísan til niðurstöðu Hæstaréttar í máli nr. 604/2010 verður ekki fallist á þá málsástæðu varnaraðila að umrætt lán sé skuldbinding í erlendri mynt og falli þess vegna utan gildissviðs VI. kafla vaxtalaga nr. 38/2001, sbr. 1. mgr. 13. gr. þeirra laga. Skiptir í því sambandi ekki máli þótt staðhæfing um að „erlent lán“ komi fram í upphafi lánsamnings. Þá verður ekki heldur fallist á með varnaraðila að orðalagið „jafnvirði láns“ í íslenskum krónum, staðfesti að um skuldbindingu í erlendri mynt sé að ræða, enda kemur skýrt fram í dómi Hæstaréttar í framangreindu máli að ekki skipti máli sú yfirlýsing lántaka um að skulda í erlendum gjaldmiðlum „jafnvirði“ tiltekinnar fjárhæðar í íslenskum krónum.

Í ljósi framangreinds verður að telja að um sé að ræða ólögmætt lán í íslenskum krónum bundið við gengi erlendra gjaldmiðla.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Fallist er á kröfur sóknaraðila, M, á hendur F að um sé að ræða ólöglegt erlent lán.

Reykjavík, 10. maí 2011.

Áslaug Árnadóttir

Geir Arnar Marelsson

Jóhann Tómas Sigurðsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir

Sératkvæði Odds Ólasonar

Vísað er í meginatriðum til málavaxtalýsingar í úrskurði meirihluta. Við þá lýsingu er nauðsynlegt að bæta, að varnaraðili lagði fram afrit kaupnótu skuldabréfs

auk tilkynningar um gjalddaga og kvittunar fyrir greiðslu. Varnaraðili skýrir síðan þessi skjöl í bréfi sínu til nefndarinnar dags. 28. mars s.l. ásamt þýðingu jafnvirðisákvæðis skuldabréfsins.

Niðurstaða:

Af þeim gögnum sem lögð hafa verið fram af sóknaraðila er ekki ljóst, á hvaða grundvelli endurreiknings er krafist. Að sönnu er vísað til laga nr. 151/2010 um breytingu á vaxtalögum nr. 38/2001, en með bráðabirgðaákvæði þeirra er lánastofnunum gert að endurreikna húsnæðislán sem hefðu myndað stofn til vaxtabóta. Lögin taka hins vegar ekki af skarið með það, hvort slík lán séu ólögleg og geta þess í engu hvað valdi ólögmæti erlendra lána. Aðeins er mælt fyrir um endurreikning, annarra en áðurnefndra húsnæðislána, hafi dómstólar komist að þeirri niðurstöðu, að um ólögmæta gengistryggingu væri að ræða. Fallast ber á það með varnaraðila, að bráðabirgðaákvæði l. 151/2010 eigi hér ekki við, enda kemur skýrt fram, að tildrög lánsins voru kaup á stofnfjárhlutum í Byr.

Liggur þá fyrir að úrskurða, hvort lánið feli í sér ólögmæta gengistryggingu með hliðsjón af þeim dómaformdæmum sem vitnað er til í gögnum málsins. Eins og að framan er rakið komst Hæstiréttur með dómi frá 14. febrúar 2011, mál nr. 604/2010, að þeirri niðurstöðu að óheimilt væri að verðtryggja lán með því að binda þau við gengi erlendra gjaldmiðla, en í dómnum kemur fram að þegar metið sé hvort að um ólögmæta gengistryggingu sé að ræða skipti mestu að lánsfjárhæð samninga þeirra sem deilt var um í málinu hafi verið ákveðin í íslenskum krónum og hana hafi borið að endurgreiða í sama gjaldmiðli. Þá hafi lánin verið bundin við sölugengi Seðlabanka Íslands á tilteknum erlendum gjaldmiðlum, sem einnig bendi ótvírætt til að þau séu í íslenskum krónum, enda engin þörf á að kveða á um gengistryggingu ef lán væri í raun í erlendri mynt. Þá taldi rétturinn að það skipti hvorki máli þótt staðhæfing um erlent lán komi fram í fyrirsögn lánessamninga né yfirlýsing um að skulda í erlendum gjaldmiðlum „jafnvirði“ tiltekinnar fjárhæðar í íslenskum krónum.

Úrslit máls þessa ráðast af því, hvort um sambærilega skilmála er að ræða í þeim lánasamningi sem hér er til athugunar en ekki síður, hvaða færslur tengdust lánveitingunni og endurgreiðslu hennar. Með vísan til áðurnefnd fordæmis og t.d. dóms Hæstaréttar um bílasamninga (16. júní 2010) virðist ljóst, að slíkt skiptir máli, en þeir skilmálar sem hér eru undir eru tiltölulega fáorðir um framkvæmd hvoru tveggja. Hér sem endranær ber því að líta til annarra framlagðra gagna og taka afstöðu til þýðingar þeirra fyrir úrslit málsins. Skilmálar voru þannig að lánsfjárhæðin var ákveðin í íslenskum krónum, þ.e. 1.400.000 kr. eða að jafnvirði þeirrar fjárhæðar í JPY 100%, miðað við sölugengi á JPY í gamla F á gjalddaga. Fallast verður á skýringar varnaraðila hvað notkun jafnvirðis varðar. Ekki er vikið að framkvæmd útborgunar í skuldabréfinu eða því hvort lántaka var heimilt að endurgreiða lánið í íslenskum krónum, en innlendur skuldfærslureikningur er hins vegar nefndur. Áðurnefnd kaupnóta og tilkynningar um gjalddaga gefa hins vegar skýrt til kynna að gjaldeyrisviðskipti áttu sér stað við lánveitinguna og endurgreiðslu hennar. Við lánveitinguna voru JPY seld og andvirði greitt inn á reikning lántaka. Sóknaraðili hefur ekki haldið því fram að hann hafi óskað eftir öðru en útborgun íslenskum krónum. Samkvæmt tilkynningu um gjalddaga er greiðslugjald í íslenskum krónum og í kvittun fyrir greiðslu er tekið fram að áðurnefndur tékkareikningur hafi verið skuldfærður fyrir gjaldeyriskaupum, að öðru leyti ekki vikið að innlendri mynt í þeim gögnum.

Ljóst þykir, að margnefnt fordæmi Hæstaréttar um samning í öðru fjármálafyrirtæki er langt frá því að geta talist afgerandi fyrir alla samninga um erlend lán, einfaldlega af þeirri ástæðu að efni þeirra er afar breytilegt, jafnvel innan sama fjármálafyrirtækis. Því til vitnis eru m.a. tveir héraðsdómar sem hafa eftir uppsögu Hæstaréttardómsins frá 14. febr. s.l. (8. mars og 8. apríl) dæmt gilda samninga um erlend lán, í öðru tilvikinu frá varnaraðila sjálfum. Báðir dómarnir vísa m.a. til Hæstaréttardóma sem nefndir hafa verið hér að framan (Að vísu hefur Hæstiréttur fjallað um fyrrnefnda málið, en rétturinn tók ekki afstöðu til gildis samnings með dómi sínum þann 17. maí s.l.).

Ekki er ljóst af tilvitnuðum dómum hvort lögð voru fram gögn um gjaldeyrisfærslur, en í því máli sem hér er til umfjöllunar ráðast úrslit að miklu leyti af þeim. Ekki verður séð í ljósi þeirra, hvernig halda má því til streitu, að varnaraðili hafi bundið íslenskt lán við gengi erlendrar myntar öðru vísi en að staðhæfa að þær gjaldeyrisfærslur sem gögnin sýna séu uppspuni og tilbúningur. Ekki liggur fyrir að sóknaraðili hafi gert athugasemdir við gögnin við rekstur máls þessa eða fyrr.

Með hliðsjón af framasögðu þykir því ekki tilefni til að verða við kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M, á hendur F að um sé að ræða ólöglegt erlent lán er hafnað.

Reykjavík, júní 2011

Oddur Ólason